

боротьби. Радянська влада відновила каральну політику проти українських націоналістів – НКВС і радянські війська стали новими ворогами для УПА.

Відбулися великі бої у районах Кременця, Калуша. У серпні 1944 року, коли радянські війська відновили контроль над Західною Україною, почалася масова депортація українців за обвинуваченням у співпраці з повстанцями. УПА вимушені переходити через Словаччину для пошуку зв'язків із західними союзниками. Пізніше було створено Українську Головну Визвольну Раду – підпільний уряд для координації боротьби [2, с. 235]. Капітуляція Німеччини у травні 1945 року стала для європейців кінцем війни, а для українців – продовження боротьби. Бійці УПА продовжували збройний опір, але змінилася тактика: відкриті бої майже не велися, влаштовувалися диверсії, проводилася пропагандистська робота. Боротьба УПА тривала до кінця 1940-х років.

Отже, попри суперечливість історичної спадщини, діяльність ОУН відіграла важливу роль у процесі становлення Української державності. ОУН була одним із ключових суб'єктів визвольного руху середини ХХ ст., її боротьба сприяла поширенню ідеї політичної незалежності України та вихованню поколінь, для яких свобода стала безальтернативною цінністю.

Список використаних джерел

1. Гінда В. В. Національно-визвольний рух в Україні 1930–1950 років: факти, постаті, події. Київ : Арій, 2024. 431 с.
2. Мамонтов І. О. ОУН і УПА у правовому полі. К.: Норма права, 2023, 272 с.

Кузменко Нікіта Романович,
курсант навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Дорошук Ніна Олександрівна,
професор кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНІ У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Сьогодні, в умовах триваючої російсько-української війни, звернення до проблематики функціонування окупаційного режиму в Україні у період Другої світової війни має важливе наукове і суспільне значення оскільки дозволяє

краще зрозуміти сутність окупаційної політики агресора та її наслідки для цивільного населення.

У роки Другої світової війни українські землі перебували під контролем Німеччини та Румунії. До німецької зони входили дистрикт «Галичина», Рейхскомісаріат «Україна» та «зона військової адміністрації» до румунської – губернаторства «Бессарабія», «Буковина» та «Трансністрія». Окупаційний режим кожної з них мав як спільні риси, так і свої особливості. Дистрикт «Галичина» входив до складу Генеральної губернії, що була автономною частиною Третього рейху, його очолював губернатор. Рейхскомісаріат «Україна» перебував під контролем імперського міністерства окупованих східних територій, з 20 серпня 1941 р. його очолював рейхскомісар Еріх Кох. Східні та частина північно-східних областей України перебували під управлінням військової адміністрації вермахту. Губернаторства «Бессарабія», «Буковина» увійшли до складу Румунії, яка вважала ці території споконвічно своїми. «Трансністрія» формально не була частиною Румунії, але була їй підконтрольна і керувалась румунською цивільно-військовою управою. Низовими ланками між німецькою та румунською адміністраціями були управи, в яких за задумом окупантів служити мали переважно українці. Це мало підвищити лояльність населення до нової влади. Місцеве населення було змушене взаємодіяти з ними, адже іншого способу вирішити питання, що стосувалися, наприклад, харчування, житла, комунальних послуг, охорони здоров'я та ін., не існувало.

Відомо, що територія України ще до початку війни розглядалася Гітлером як «життєвий простір» для німецької нації. Тож населення, яке проживало на захоплених територіях ділилося на дві частини: працездатних і «зайвих», до числа яких були зараховані інваліди, євреї, цигани, психічно хворі, тощо. «Зайві! Разом із комуністами та працівниками радянських та державних органів підлягали знищенню, або ізоляції в концентраційних таборах та гетто. Працездатні мали займатися корисною для окупантів діяльністю. Тож економічна політика окупантів визначалася потребами рейху. На територіях дистрикту «Галичина» та губернаторств «Бессарабія» і «Буковина» встановлювався державний контроль за розподілом землі, вона передавалася селянам, у тому числі й колишнім власникам, які обкладалися високим податком. У Рейхскомісаріаті «Україна» та «Трансністрії» зберігалися колгоспи, робочий день в яких мав тривати від сходу і до заходу Сонця. Головним обов'язком селянства було забезпечення Німеччини та Румунії, передусім їх військових частин, продовольством. Відступаючи з території України окупанти довершили пограбування і руйнування сільського господарства України, виконуючи накази німецького та румунського урядів щодо «евакуації» [1, с. 156].

Під державний контроль перейшла також промисловість. Німецьким монополіям надавалося право відновлювати, чи брати в оренду збережені підприємства видобувної та металургійної промисловості, що мало на меті забезпечення нагальних військових потреб. Запроваджувалася загальна трудова повинність, робочий день на підприємствах тривав 10-16 годин, при цьому рівень матеріального забезпечення населення залишався вкрай низьким [2,

с. 108]. За найменшу непокору робітників карали ув'язненням у «трудові табори», де вони мали виконувати найтяжчі роботи.

Водночас середні та дрібні підприємства могли перебувати у приватній власності німецьких підприємців. У дистрикті «Галичина» та губернаторствах «Бессарабія» і «Буковина» такі підприємства могли бути повернуті колишнім власникам на правах оренди. Вільний товарообіг було заборонено, для усіх виробників запроваджувалися норми здачі готової продукції, невиконання поставок каралося штрафами, конфіскаціями майна, та уже згаданим ув'язненням у «трудові табори» [2, с. 32].

Іншим напрямом мобілізаційних заходів окупаційної влади була депортація робочої сили до Німеччини. Спочатку здійснювалося вербування кваліфікованих робітників для промислових підприємств на добровільній основі. Однак, після провалу цього плану почала застосовуватися практика розверсток та облав. Працівники місцевих адміністрацій за невиконання планів розверстки підлягали суворому покаранню.

Своєрідною була політика у культурній сфері. На усіх окупованих територіях відновлювалася мережа закладів початкової та професійної освіти, що обумовлювалося потребою у кваліфікованих працівниках. Доступ до середньої та вищої освіти у Рейхскомісаріаті «Україна» та дистрикті «Галичина» був суттєво обмеженим. У губернаторствах «Бессарабія», «Буковина» та «Трансністрії» функціонували освітні заклади усіх рівнів, однак мовою навчання була румунська. На усіх окупованих територіях було налагоджено випуск періодичних видань, що було необхідно для пропаганди переваг «нового порядку». Показово, що в дистрикті «Галичина» освітні заклади та преса були переважно україномовними, що мало на меті посилення антипольських та пронімецьких настроїв [4].

Аналіз нацистської ідеології та окупаційної політики дозволяє провести паралелі з режимом, встановленим сьогодні Росією на тимчасово окупованих територіях України. Нацистська Німеччина розглядала Україну як частину «життєвого простору» для німців, без права українців на власну державу. Росія так само заперечує право України на існування як незалежної держави, називаючи її «частиною російського світу». Нацисти запроваджували каральні операції проти мирного населення (Бабин Яр, Дахау, Освенцим тощо). Під час російського вторгнення російські війська теж втілювали нацистську політику геноциду, про що свідчать злочини проти мирного населення Бучі, Ірпеня, Маріуполя, а також масові катування та фільтраційні табори. Нацисти вивозили українців до Німеччини як остарбайтерів, Росія депортує українців із окупованих територій, зокрема дітей, у віддалені регіони РФ. Нацисти нав'язували власну ідеологію, знищуючи українську вищу освіту, інтелігенцію. Росія нищить українську культуру, мову, фальсифікує історію, запроваджує в освітніх закладах російські програми. Нині російське громадянство є обов'язковим, якщо людина хоче працювати, вчитися або отримати термінову медичну допомогу, а вартість життя і безробіття різко зросли. Обидві окупаційні системи викликали появу як колаборантів, так і потужного опору.

Отже, усе сказане дає підстави для висновку про схожість нацистського та рашистського окупаційних режимів в Україні. Попри різні епохи і різні ідеології їх мета є однаковою: позбавити українців права на власну державу, знищити національну ідентичність і підкорити народ через терор, депортації та масові вбивства. Але як у минулому так і сьогодні українці довели що жоден окупант не здатен зламати їхню волю до свободи і прагнення жити у власній незалежній державі.

Список використаних джерел

1. Левченко Ю. І. Особливості реалізації політики окупаційної влади в адміністративно-територіальних одиницях України 1941–1944 рр. : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 402 с.
2. Ветров І. Г. Економічна експансія Третього рейху в Україні 1941-1944 рр. Київ : Четверта хвиля, 2000. 232 с.
3. У лещатах “нового порядку” населення Вінниччини під нацистським окупаційним режимом : зб. док. і матер. / упоряд. С. Д. Гальчак та М. В. Чехівський. Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013. 336 с.
4. Боляновський А. Німецька окупаційна політика і проблеми українсько-польських взаємин. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 13 : Україна у Другій світовій війні : українсько-польські взаємини. Львів, 2005, 68–119.

Кукла Роман Олегович,
курсант навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Іванчук Наталія Віталіївна,
старший викладач кафедри теорії,
історії та філософії права
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВА АНАРХІЯ: ЧИ МОЖЕ СУСПІЛЬСТВО ІСНУВАТИ БЕЗ ПИМУСУ?

У підручнику «Правознавство» В.В. Копейчикова сказано, що право є системою загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою, забезпечених її примусовою силою. Таким чином, без права і законів, а також механізмів примусу держава не може ефективно функціонувати, оскільки ніхто не буде дотримуватися встановлених правил лише на основі моральних переконань.